

راهکار های هنجار سازی عفت در جامعه باتوجه به سیره امامان علیهم السلام

آزاده بهرامی-فاطمه حشمتی زاده^۱

چکیده:

عفت یا پاکدامنی از فضائل اخلاقی حالتی در وجود انسان است که آدمی را از انجام محرمات بازمی دارد. تمایل به زیبای مانند زیبا پوشیدن، زیبا صحبت کردن، مرتب بودن، خوشبو بودن، و تمایل جنسی، همه اموری که از فطری است آنچه اهمیت دارد نگهداشتن حریم و خارج نشدن از حد اعتدال در این موارد می باشد، نه سرکوب کردن تمایلات فطری و درونی و نه تند روی و افراط در آنها، اساسا معنای عفت همین است. هدف از نوشتن ای مقاله ارائه راهکارهایی از ائمه (ع) برای هنجار سازی عفت و مشخص شدن جایگاه زن و مرد، امر به معروف و نهی از منکر، بیان فضایل اخلاقی است تاجایی که باعث سوق جوانان به عفت گرایی باشیم و نه سمت بی بندوباری.

این مقاله با روش توصیفی _تحلیلی و با مطالعاتی کتابخانه ای به بیان مولفه هایی از جمله. تقویت باور دینی و تعالیم اخلاقی، تقویت حجاب. غیرت و عفت، تربیت نسلی پاک، سلامت روح و روان، سلامت اخلاق و عفت، حفظ چارچوب نظام اسلامی، تاثیر فرهنگ بر جامعه عقیف، وجدان مداری می پردازد.

نتیجه می گیریم: زمانی که عفت هنجار سازی شد بدون شک حجاب و بقیه فضایل اخلاقی هم خواهد آمد و باعث استحکام بنیاد خانواده و جامع، کاهش آمار طلاق، میشود و نسلی پاک و جامعه ای سالم را میسازیم که زمینه ساز ظهور یگانه منجی عالم بشریت است.

کلید واژه: عفت. هنجار سازی. تعالیم اخلاقی. جامعه عقیف

^۱. طلبه سطح ۲ حوزه اسلام آبادغرب

مقدمه:

عفت در لغت به معنای خود نگهداری و در اصطلاح به معنای خویشتن داری در برابر تمایلات افراطی به لذات مادی است عفت از جمله فضایی است که در قرآن مورد توجه بوده و از لحاظ اسلامی پاکی دست زبان شکم دامن چشم از هرگونه بدی است این فضایل زیربنای علم اخلاق است اهمیت این مقاله تا جایی است که اگر در جامعه اسلامی عفت خدشه‌دار شود کل زیربنای آن جامعه در هم می‌ریزد.

جامعه از افراد تشکیل می‌شوند اگر افراد اصلاح شوند جامعه هم اصلاح می‌شود و اگر اصلاح نشوند دیگر از جامعی پاک و منزّه خبری نیست.

اکنون این سوال به وجود می‌آید که اگر عفت در جامعه هنجارسازی نشود چه اتفاقی می‌افتد؟ منجر به ضعف در تربیت نسل‌های بعد یا سستی بنیان خانواده و کوچک شمردن جایگاه همسر تغییر ذهنیت‌ها از معنوی‌گرایی به فساد گسترش ارتباط نامشروع و حلالزادگی می‌شود. قبل از نگارش این مقاله مقالات و کتاب‌های زیادی در باب عفت نگاشته شده است مثلاً ناهید طیبی، کتاب اندیشه‌های راهبردی زن و خانواده ۱۳۹۴

محمود ابری عفت و پاکدامنی در اسلام انتشارات قم ۱۳۸۸

محمد محمدی اشتهاردی عفت در سیره پیشوایان نشریه پاسدار اسلام ۱۳۸۲ شماره ۲۸۵

فاطمه فرهادیان عفاف در رفتار اخلاق بهار ۱۳۸۷ شماره ۱۱

هر کدام در باب عفت و پاکدامنی مباحثی را بیان کرده‌اند اما بنده با روش تحلیلی _توصیفی وبا مطالعات کتابخانه‌ای به بیان مطالبی به روز از ابعاد جدیدی از موضوع عفت که جامعه کنونی ما درگیر آن است پرداخته‌ام امید است با بیان و حل این مشکلات و ارائه راهکارهایی در باب هنجارسازی عفت در جامعه در سیره امامان در جامعه پرتو جدیدی از این نور الهی رو به جامعه کنونی ما بتابد تا این زمین خشکیده جانی دوباره بگیرد

مفهوم شناسی:

تعریف لغوی عفت ، خودنگهداری و به وجود آمدن آمدن حالتی برای نفس و جان آدمی است که به وسیله آن از غلبه و تسلط شهوت جلوگیری می‌شود و اصلش بسنده کردن در گرفتن چیز اندک است. و طلب عفت و پاکدامنی و بازایستادن از حرام، استعفاف نام دارد.

معنای اصطلاحی عفت =عفت در اصطلاح اخلاق، به معنی خویش‌داری در برابر تمایلات افراطی نسبت به لذت‌های مادی و نفسانی، که نقطه مقابل شهوت میشود، و باید قوه شهوت در خوردن و آمیزش جنسی، مطیع عقل بگردد و از چیزی که عقل و شرع نهی کرده، اجتناب شود و این حد اعتدال در شرع، بزرگدانسته شده ، معنای لغوی هنجار سازی=دره‌نجاری‌سازی، یک هنجار به معنی استاندارد برای ارزش گذاشتن یا قضاوت درمورد یک رفتار یا بازخورد است. هنجارگذاری در جوامع پدیده‌ای است که در جوامع بشری تعیین برخی اقدامات یا پیامدهای خوب یا مطلوب یا مجاز و برخی دیگر بد یا نامطلوب یا غیرمجاز دانسته میشود . هنجار در این مفهوم هنجاری به معنای استاندارد برای ارزیابی یا داوری درباره رفتار یا پیامدهایی گفته میشود . همچنین، هنجارسازی گاهی به معنای، بیان توصیفی یک استاندارد: انجام دادن کارهایی که به‌طور معمول انجام می‌شود یا آنچه در انتظار دیگرانست، بی‌آنکه پیش‌داوری داشته باشد.

ضرورت بحث در باب عفت و ابعاد آن:

ضرورت بحث عفت و عفاف به قدری بالاست که پاداش شهید با پاداش شخص عقیف برابری نمی کند و شخص با عفت فرشته ای از فرشتگان الهی می باشد. حضرت علی (علیه السلام) می فرمایند: ما المجاهد الشهيد فی سبیل الله بأعظم أجرا ممن قدر فعله لكاد العقیف أن یكون ملكا من الملائك(۱)؛ پاداش مجاهد شهید در راه خدا بزرگ تر از پاداش عقیف پاکدامنی نیست که قدرت گناه دارد و آلوده نمی گردد. همانا عقیف پاک دامن فرشته ای از فرشته هاست.

حضرت علی (علیه السلام) همواره سفارش می فرمود: برترین عبادت نزد خداوند عفت و عفاف می باشد: «كان أمير المؤمنين (عليه السلام) ؛ يقول: «أفضل العبادۃ العفاف» در روایتی دیگری برترین عبادت را تنها یک چیز معرفی کرده و آن این که انسان در زندگی اش عفاف را پیوسته سرلوحه زندگی اش قرار دهد. «أفضل العبادۃ شیء واحد وهو العفاف» (۲) مسلمة بدون عفت نمی توان هدایت شد. کسی که به دنبال هوا و هوس خود به راه می افتد و طوق بندگی هواهای نفسانی اش را به گردن می اندازد، هرگز روی سعادت و هدایت را نخواهد دید. حضرت علی در این باره می فرمایند: (کیف یستطیع الھدی من یغلبه الھوی)(۳)؛ ما و چگونه کسی که هوای نفس بر او غلبه کرده است می تواند هدایت می شود؟

عفت در روایات با تعبیر مختلفی ذکر شده، آنچه در پاره ای احادیث آمده، تلازم و همراهی عفت و حیا با ایمان است و در برخی اخبار بی عفتی مساوی با شیعه حقیقی نبودن دانسته شده است. روایتی از امام باقر یا امام صادق (علیه السلام) علی نقل شده که فرموده اند: الحياء و الإيمان مقرونان فی قرن، فإذا ذهب أحدهما تبعه صاحبه (۴)؛ حیا و ایمان همواره با یکدیگر می باشند، هر گاه یکی از آنها برود دیگری نیز با آن خواهد رفت. اگر فرهنگ عفاف در جامعه و افراد نهادینه شود، پی آمدهای دیگری را نیز به دنبال خواهد داشت، آسایش روحی و روانی افراد، رضا و خشنودی تفکر و بندگی خداوند و... در سایه همین عفاف خواهد بود؛ عفت درونی منشأ اثر بوده و در ظاهر نیز نمود و تجلی خواهد کرد. در مقابل اگر فرهنگ هرزگی و بی عفتی میان مردان و زنان رواج یابد و هر کس به ارزش ها و هنجارهای یک جامعه اسلامی بی توجه بوده و هدف را تنها در زندگی خویش بر محور انواع لذت ها، مدگرایی ها، مد پرستی ها و فسق و فجورها دنبال کند، مسلماً خود و فرهنگ اجتماع را نیز به انحطاط خواهد کشید. به دلیل همین جایگاه والاست که حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) در یکی از دعاهاى خود عفت و عفاف را از خدا طلبیده و به خداوند چنین می فرمایند: (اللهم إني أسألك الهدى والتقى والعفاف والغنى والعمل بما تحب وترضى) (۵) خدایا! از تو هدایت و پرهیزگاری و عفاف و بی نیازی و عمل به آنچه را مورد محبت و رضای توست درخواست می کنم.^۳

از راهکارهایی است که با سرمایه گذاری در جهت اجرای آنها می توان شاهد جامعه ای با هویت و بالنده بود.

۱- تقویت ایمان:

یکی از راههای مبارزه با فساد و گناه (بلکه مهمترین آنها)، تقویت ایمان است. تلاش برای بیداری وجدانها، توجه دادن به خدا و حسابرسی روز جزا، مسأله عمل و عکس العمل در نظام جهان، سبب تقویت ایمان در انسان است. ایمان بازدارنده از گناه، موجب روشن بینی، یافتن راه صحیح، حفظ و حراست وجود و مایه تقوا است. باید این باور و یقین در انسان بوجود آید که جهان بی حساب و بیهوده آفریده نشده، آدمی کیفر و پاداش عمل خود را می بیند. کسانی که معتقد به خدای متعال نیستند و تقوا و ایمان در دلشان استقرار ندارد، دست به هر عمل خلافی می زنند. به گفته داستایوسکی: «به هنگامیکه خدا نباشد، همه کارها جایز است.

۲- معرفی الگوی مناسب برای جوانان:

جوانان که آینده ساز فردای جامعه اند، نیازمند مدل و الگو می باشند. فرزندان ما در مدت کوتاهی رشد کرده و وارد جامعه می شوند. ازدواج کرده و در نقش مادری و یا پدری به انجام وظیفه می پردازند. طبعاً باید موضعی را در زندگی انتخاب و به اتخاذ راه و روشی بپردازند این برایشان مهم است که بدانند بر اساس چه الگو و چه روشی باید به پیش روند و چه کسانی حق دارند پیشوا و قائدشان در جریان زندگی باشند. جستجوی الگو و مدل برای زندگیشان یک اصل و یک قاعده است و طبیعی است که هر قدر مدلها کاملتر و سالمتر و جامعتر باشند امکان رشد و موفقیت برایشان بیشتر است. وجود زمینه تقلید در انسان و میل به قهرمان جویی سبب می شود که بسیاری از افراد ناخودآگاه به دنبال الگویی روان شوند. و همه حرکات و روشها و پوششها و آرایشهای خود را بر آن اساس استوار سازند. در نظام تربیتی اسلام به ارائه مدل توجه بسیاری شده است. خداوند در قرآن به معرفی انسانهای نمونه اعم از زن و مرد پرداخته و مؤمنان را به انتخاب راه و روش آنها رهنمون می دارد. در نقش کلی و اساسی تربیتی، پیامبر اسلام(ص) برای مردم اسوه است.

«لقد كان لكم في رسول الله أسوة حسنة» (۱) و به دنبال ایشان حضرت فاطمه (س) اسوه است که سیده نساء عالمین، پیشوای عظیم الشان زنان و پاسدار حریم عفاف است. حضرت یوسف (ع)، حضرت مریم (س) که دو مظهر عفاف اند، اسوه اند. «اگر انسانی وارسته شد، الگوی دیگر انسانها است، اگر مرد است، الگوی مردم است نه مردان و اگر زن است، الگوی مردم است نه زنان.» (۲)

بنابراین سیاستمداران حکومت دینی باید به این اصل توجه بیشتری کرده و با معرفی و تبلیغ الگوهای مناسب و موفق این خلأ را در جامعه پر کنند تا جوانان راه را به اشتباه نرفته و فلان خواننده و هنرپیشه و یا بازیگر غربی را مدل خود قرار ندهند.

تأثیر ازدواج بر عفت:

یکی از مراحل معقول زندگی هر انسانی ازدواج است و دوری از آن مسلماً صدمات جبران ناپذیری را به حیات انسانی وارد می‌کند. از مهم ترین وظایف برنامه ریزان، مسئولین، خانواده ها و . . این است که باید زمینه ازدواج جوانان را فراهم سازند و آنها را به این امر مهم تشویق کنند و سعی نمایند موانع و مشکلاتی از قبیل: شغل، مسکن و نداشتن استقلال اقتصادی که جوانان بر سر راه ازدواج خود احساس می کنند رافع نمایند. فضای مجازی و شبکه های اجتماعی در جهت نزدیک کردن ملاک های متضاد والدین و فرزندان که در واقع ناشی از اختلاف دیدگاه و نظر دو نسل متفاوت است تلاش نمایند تا فرزندان جوان بتوانند از تجربیات والدین خویش بیشتر استفاده نمایند و والدین نیز در الگوهای همسرگزینی به نظرات جوانان اهمیت بیشتری دهند. و برای آگاهی بهتر جوانان در خصوص ازدواج به ایجاد مراکز مشاوره ازدواج، مراکز آگاهی بخش در خصوص انتخاب همسر، برگزاری جلسات خانواده با موضوع ازدواج پرداخته شود. تا به این صورت زمینه ازدواج های موفق فراهم شود و زمینه بروز انحرافات و مشکلات کاهش یابد.^{۱۳}

نتیجه

یکی از اساسی ترین قوانین الهی، اهمیت عفاف است. بر هیچ متفکری پنهان نیست و دین مبین اسلام با طرح و تأکید آن، تدابیری اساسی در حوزه خانواده و اجتماع چاره کرده است. امروزه باید برای گسترش عفاف در جامعه جهت ایجاد امنیت اجتماعی اموری از جمله امر به معروف و نهی از منکر، تقویت باورهای دینی و تربیت صحیح فرزندان و معرفی الگوی مناسب به آن ها، و... را به کار گرفت.

پس اگر مردم خواهان جامعه ای سالم هستند، همه باید پاسدار «عفت» باشند پس در یک سو زنان جامعه اسلامی باید از خودنمایی، دلربایی بیرون از خانه و خودآرایی پرهیز کرده و مردان جامعه نیز از هوسرانی و چشم چرانی پرهیز کنند. نظام اسلامی هم با توجه به امکانات و مقدوراتی که در اختیار دارد باید با راهکارهایی که کارشناسی شده و برنامه ریزی دقیق، زمینه ازدواج به هنگام جوانان را ایجاد کنند. و تمام تلاش خود را برای آلوده نشدن جوانان به انحرافات اخلاقی انجام دهند. در این صورت است که جامعه مسیر پاکی خود را حفظ خواهد کرد و نسلی پاک و حلال زاده را پرورش خواهیم داد تا زمینه ساز ظهور یگانه منجی عالم بشریت باشیم.

کتابنامه

✽قرآن کریم.

۱. احسائی، ابن ابی مجهور، (۱۴۰۵ ق)، عوالی الآلی، قم: سیدالشهدا (ع).
۲. پاکنژاد، رضا، (۱۳۶۹ ش)، اولین دانشگاه و آخرین پیامبر (ع)، تهران: کتابفروشی اسلامیه.
۳. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، (۱۳۶۶ ش)، تصنیف غررالحکم و درر الکلم، محقق مصطفی درایتی، قم: دفتر تبلیغات، چ ۱.
۴. حرانی، ابو محمد، (۱۳۸۹ ش)، تحف العقول، ترجمه محمد مهدی سازندگی، قم: نوید.
۵. حرانی، ابو محمد، (۱۳۸۲ ش)، تحف العقول، مترجم جنتی، تهران: موسسه امیرکبیر.
۶. حر عاملی، محمد بن علی، (۱۴۰۹ ق)، وسایل الشیعه، قم: آل البيت (علیهم السلام).
۷. دهخدا، علی اکبر، (۱۳۷۳ ش)، لغتنامه دهخدا، تهران: دانشگاه تهران، چ ۱.
۸. راغب اصفهانی، ابی القاسم الحسین بن محمد، (۱۳۷۸ ش)، المفردات فی غریب القرآن، تهران: آرایه، چ ۱.
۹. رسولی محلاتی، سیدهاشم، (۱۳۸۶ ش)، غررالحکم و درر الکلم آمدی (ره)، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چ ۱۰.
۱۰. طریحی، فخرالدین، (۱۳۸۱ ق)، مجمع البحرین، تهران: مکتب المرتضویه، چ ۱.
۱۱. کلینی، محمد بن یعقوب، (۱۳۶۵ ش)، الکافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
۱۲. کلینی، محمد بن یعقوب، (۱۳۶۳ ش)، درخشان پرتوی از اصول کافی، مترجم محمدحسین همدانی نجفی، قم:

پی نوشت:

- [۱] - روح القوانين، منتسکیو، ص ۱۰۷.
- [۲] - چرا فرانسه شکست خورد، آندره موروا.
- [۳] - تمدن اسلام و عرب ، صص ۳۳۵ - ۳۳۳.
- [۴] - عنکیوت، ۴۰.
- [۵] - المستدرک، باب نکاح، ج ۵، ص ۶۹.
- [۶] - روزنامه آفتاب، شماره ۴۰۴ مورخه ۸۰/۴/۷.
- [۷] - جمهوری اسلامی، شماره ۲۰۶۳ مورخه ۸۰/۴/۲۱.
- [۸] - اقتباس از کتاب فرهنگ حجاب بیم ها و امیدها، صص ۴۹-۴۶.
- [۹] - خاطرات همفر، ترجمه دکتر محسن مؤیدی، ص ۸۴.
- [۱۰] - انقلاب الجزایر، فرانتس فانون، ص ۱۴.
- [۱۱] - نور، ۱۹.
- [۱۲] - تفسیر المیزان، ج ۹، ص ۲۴۸.
- [۱۳] - شرح غرر الحکم، ج ۵، ص ۳۵۷.
- [۱۴] - احزاب، ۲۱
- [۱۵] - زن در آیینۀ جلال و جمال، آیۀ الله جوادی آملی، ص ۱۵